

Landsbygd i centrum

Nr: 2
September 2019

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

LANDSBYGDSPROGRAMMET – Vad har vi fått för pengarna?

Goda råd om professionell
TRÄDGÅRDSODLING

Färdig
livsmedelsstrategi
för Stockholms län!

Betesförmedlingen
ger bete till får

Landsbygd i centrum

UTGIVARE & REDAKTION

Länsstyrelsen i Stockholms län
Anna Hedberg (ansvarig utgivare)
Hanna Williamsson (redaktör)
Ylva Berry (bild och form)
Karin Haglund (bild och form)
Christina Fagergren (grafisk form)

PRENUMERATION

Om du vill få **tidningen** i din brevlåda tecknar du en kostnadsfri prenumeration [via Länsstyrelsens webbplats](#).

KONTAKT

Länsstyrelsen Stockholms växel
Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med
010-223 10 00
Landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om stöden i SAM-ansökan
0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa
010-223 11 20, telefonid vardagar 9-12

Vid rovdjursangrepp på tamdjur
Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur
070-785 01 22, telefonid 9-21

FRAMSIDESBILD
Mostphotos

TRYCK
AJ E-Print AB

Länsstyrelsen
Stockholm

LEDARE Skördetider och hela Sveriges matmarknad

Hösten är här och på åkrarna har skördetröskorna avlösts av traktorer med redskap och maskiner som förbereder jorden för nästa säsong. Den här betes- och odlingssäsongen har varit mycket bättre än den förra, även om vissa delar av länet har haft det torrt i år också. Många lantbrukare och hästägare har i år fullt i ladorna, både med grovfoder och halm, härligt att se! Spannmålsskörden ser också ut att bli en av de bästa på länge.

I grönsaksodlingar och trädgårdar skördas det för fullt och vi kan njuta av allt gott grönt som erbjuds. Det är också många som odlar själva och odlingsintresset ökar, inte minst bland storstadsbor. Intresset och engagemanget för hållbarhet, klimatfrågor och sårbarhet har satt maten och det hållbara livsmedelssystemet på dagordningen i små och stora sammanhang.

Stockholms läns livsmedelsstrategi är färdig och den 21 augusti lanserades den med pompa och ståt. På [sidorna 10-11](#) finns bilder och reportage. Nu jobbar vi vidare under ledning av visionen om Stockholm som hela Sveriges matmarknad. En handlingsplan kommer på webben under hösten och många aktiviteter planeras som jag hoppas ni kommer märka av och kanske också medverka i.

I det här numret av tidningen har vi satt Landsbygdsprogrammet under lupp. På [sidorna 3-7](#) får du följa med in i stödstatistiken och ut till en av de gårdar där en investering blivit verklighet.

Slutet av en landsbygdsprogramsperiod betyder att en ny är på gång. Ett intensivt arbete pågår med att mejsla ut den strategiska planen som ska gälla 2021-2027. Länsstyrelserna medverkar på flera olika sätt och ambitionen är tydlig: att dra nytta av erfarenheter från den här perioden och göra genomförandet enklare och smidigare.

Landsbygden tar nu också plats i den politiska debatten. Regeringen aviserar satsningar i budgeten för 2020, bland annat ett "bondepaket" med nya medel för genomförandet av den nationella livsmedelsstrategin. Det kommer också mer pengar till investeringar i bredband på landsbygden redan nu under hösten.

På landsbygdsavdelningen jobbar vi för fullt med bland annat handläggning av de olika stöden, tillsyn och kontroller. Genomförda djurskyddskontroller av lantbruksdjur visar på god djurhållning i länet, vilket också har uppmärksammats i media under sommaren. Som vanligt hittar du [informationssidor om läget i handläggningen](#) och om [djurhållning och djurskydd](#) i tidningen.

Trevlig läsning!

Anna Hedberg, chef för enheten för landsbygdsutveckling

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen Stockholm till dig som är aktiv på länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lantbruk, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Landsbygdsprogrammet – Vad har vi fått för pengarna?

Tips!

Lyssna på [podden Landets avsnitt om landsbygdsprogrammet!](#)

Det "nya" landsbygdsprogrammet börjar lida mot sitt slut. De sista stödbesluten ska vara klara under 2020 och en ny programperiod inleds förhoppningsvis kort därefter. Vilken nytta har programmet gjort för länets lantbrukare och andra landsbygdsföretagare? Har utvecklingen på landsbygden påverkats på ett märkbart sätt? Vi söker svaren genom en djupdykning i stödsystemet för att se om det finns några mönster eller tendenser som kan ge oss ledtrådar om både nuläget och framtiden.

Text: Anna Hedberg Foto: Sara Norman

De övergripande målen för landsbygdsprogrammet handlar om att öka konkurrenskraften inom jordbruket, att bidra till miljö- och klimatmål och att bidra till sysselsättning och utveckling på landsbygden. En titt i länets regionala handlingsplan för landsbygdsprogrammet visar att i Stockholms län är bland annat jordbrukets lönsamhet, ett öppet odlingslandskap och närproducerad mat prioriterade områden. Vi har också regionala mål för fördelningen av företagsstöd

mellan kvinnor och män.

I den nyligen färdigställda livsmedelsstrategin för länet är det övergripande målet ett långsiktigt hållbart livsmedelssystem. I det ingår bland annat att länets livsmedelsproduktion ökar samtidigt som sårbarheten i livsmedelskedjan minskar. Gemensamt för de olika dokumenten och strategierna är att vi behöver producera mer mat lokalt och regionalt, gärna med hjälp av betesdjur som också vårdar landskapet och ger miljönytta, samt att insatserna ska leda till jobb och bra villkor för att bo på landsbygden.

356 MILJONER KRONOR

Totalt för Sverige omfattar landsbygdsprogrammet nära 37 miljarder kronor för hela programperioden, 2014-2020. För projekt- och företagsstöden samt miljöinvesteringarna är budgeten ca 15 miljarder kronor. För Stockholms län är motsvarande summa 356 miljoner kronor, det vill säga länet får ungefär 2,5 procent av hela landets budget. Absolut största andelen medel används för investeringar i bredband på landsbygden. Andra relativt stora åtgärder är investeringar för ökad konkurrenskraft för jordbruket,

projektstöd för service samt investeringar för diversifiering och nya jobb på landsbygden.

Jämfört med förra programperioden (2007-2013) har länet för den här perioden avsevärt mindre budget till investeringar för diversifiering och nya jobb samt för satsningar på livsmedelsförädling. Båda är områden inom vilka efterfrågan på investeringsmedel och utvecklingspotentialen bedöms som stor.

Samtidigt finns det mycket mer pengar för bredbandsinvesteringar, vilket är något som bedöms som viktigt för alla som bor och driver företag på landsbygden.

VAD SATSAS DET PÅ DÅ?

Det vi egentligen är mest nyfikna på är vad det blir av de här pengarna "på riktigt"; vad investeras det i på landsbygden runt om i länet och i vilka delar av länet satsas det? Av särskilt intresse är inriktningen på verksamheten för dem som startar upp som företagare; det ger en fingervisning om vad företagarna tror om framtiden. Vi vill också veta om vi i länet når målen för fördelningen av stöden mellan kvinnor och män. Vi söker svaren genom att titta närmare på följande

det är människorna bakom företagen som står för den största delen av investeringarna, och självklart också för utvecklingen av sina företag och av landsbygden!

åtgärder: Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft, startstödet för unga jordbrukare, investeringsstödet för diversifiering och nya jobb samt stödet för att främja kommersiell service på landsbygden.

FINNS DET NÅGRA MÖNSTER OCH TENDENSER?

Tidigare uppföljningar och utvärderingar av landsbygdsprogrammet har visat att det inte är så lätt att mäta effekter av stödåtgärder. Det finns alltid andra faktorer som också påverkar utvecklingen på olika sätt. Vi försöker ändå se om det finns mönster eller tendenser som kan säga något om utvecklingen med koppling till programets insatser.

Den geografiska fördelningen visar att det inom jordbruket är mest investeringar i Norrtälje kommun, där också de flesta jordbruksföretagen och lantbruksdjuren finns. Andra investeringar är mer spridda över länets landsbygdskommuner, med starkt fokus på skärgården för stödet för kommersiell service.

JORDBRUKSINVESTERINGAR OCH STARTSTÖD

Nära hälften av det beviljade beloppet för investeringar i jordbruket har gått till lantbruk i Norrtälje kommun. De allra flesta satsar på investeringar i nötköttsproduktion; 22 av totalt 59 beviljade ansökningar, följt av mjölkproduktion (8), grönsaker och växthus (7) och växtodling (6). Genomsnittligt stödbelopp är runt 1 miljon kronor per företag för de flesta produktionsinriktningar. Av de beviljade stöden har 8 procent gått till företag som leds

av kvinnor och 86 procent till företag som leds av män. Detta är långt under målsättningen att 15 procent av medlen i Stockholms län ska gå till företag som leds av kvinnor. Figuren nedan visar fördelningen mellan olika produktionsinriktningar.

Startstöden är också flest i Norrtälje men ändå spridda över länet. Fem av elva beviljade startstöd är för nötköttsproduktion, tre för verksamhet med får och endast ett för mjölk- respektive grisproduktion. Av startstöden har hälften gått till kvinnor och hälften till män.

BESÖKSNÄRING, HÄSTAR OCH LANTHANDLAR

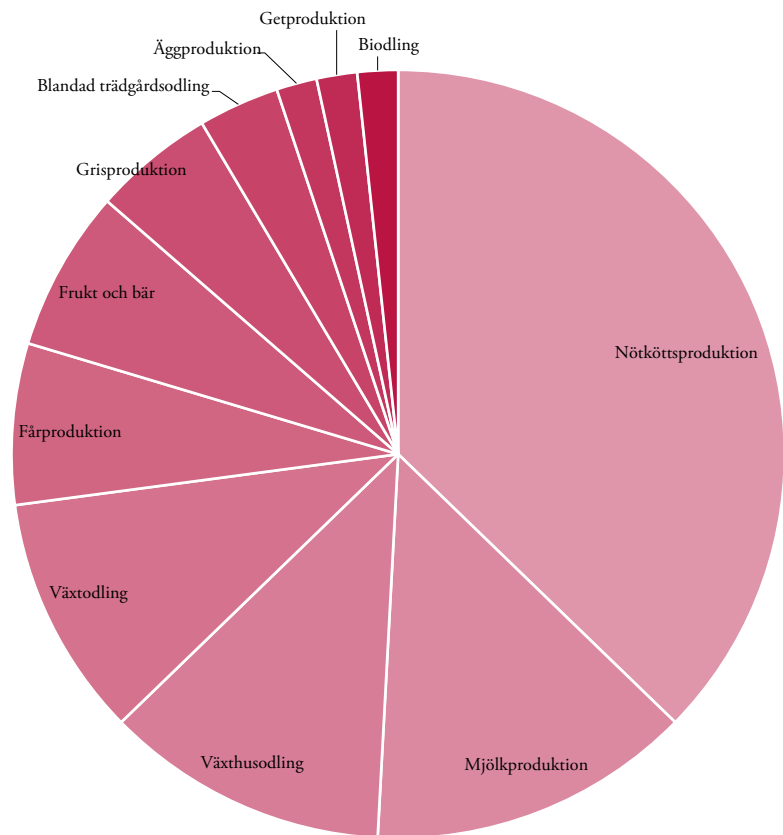
För andra verksamheter än jordbruk investeras det mest i inkvartering och boende med koppling till besöksnäringen (8 av

26 beviljade ansökningar), följt av investeringar i hästverksamheter inklusive hästturism (7). För den här åtgärden är det genomsnittliga beviljade beloppet något lägre än för jordbruksinvesteringarna, drygt 600 000 kronor. Tre av investeringarna handlar om café eller restaurang på länets landsbygd.

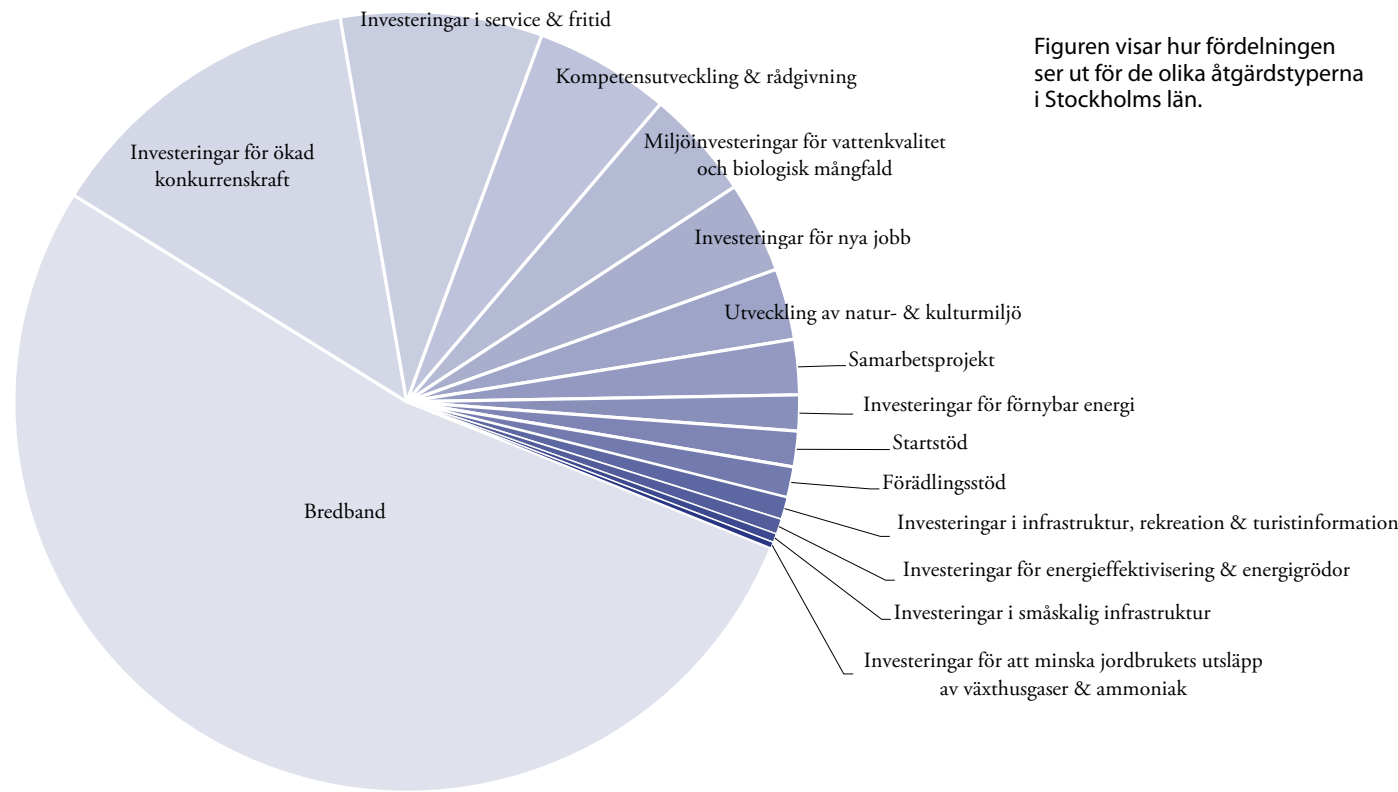
Av det beviljade beloppet fördelas mer än en tredjedel till Norrtälje kommun, medan Botkyrka, Haninge, Vallentuna och Värmdö kommun står för 10 procent vardera.

Av stödbeloppet har 43 procent fördelats till kvinnors företag och 45 procent till mäns företag. Tolv procent har gått till företag där ledningen består av både kvinnor och män.

Stödet till kommersiell service fördelas till övervägande del till dagligvarubutiker (lanthandlar); de får 43 av 49 beviljade ansökningar och nära 80 procent av det beviljade stödbeloppet. Resterande del går till investeringar i drivmedelsanläggningar, främst sjömackar. Nära 90 procent att det totala stödbeloppet

Figuren visar fördelningen mellan olika produktionsinriktningar inom investeringar i jordbruket

Figuren visar hur fördelningen ser ut för de olika åtgärds typerna i Stockholms län.

fördelas till skärgårdskommuner. Det genomsnittliga stödbeloppet är runt 400 000 kronor.

NYTTA OCH EFFEKTER?

Vi ser absolut att det händer en hel massa saker runt om på länets landsbygd. Mycket skulle kanske hända även utan landsbygdsprogrammet hjälp, men det är många som vittnar om att de skulle ha gjort en mindre satsning och att investeringen inte skulle ha kommit igång redan nu utan stödet. Och i vissa fall kan en beviljad stödansökan vara en förutsättning för ett banklån med bra villkor.

En stor del av de beviljade ansökningarna handlar om verksamheter med betande djur, något som är prioriterat i den regionala handlingsplanen och som även lyfts som betydelsefullt i Stockholms läns livsmedelsstrategi. Om landsbygdsprogrammet kan bidra till

en ökad livsmedelsproduktion i länet, samtidigt som värdefulla marker blir betade, är mycket vunnet.

Det är också mycket positivt att det är flera investeringar i grönsaksproduktion och växthus. Efterfrågan på lokalproducerade grönsaker bedöms som stor i länet och med en god betalningsvilja från konsumenterna.

Ett annat område där vi ser stor utvecklingspotential är besöksnäringen på landsbygden, gärna med koppling till den lokala maten. Även här finns ett antal investeringar som också har god möjlighet att bidra till fler jobb på landsbygden.

Servicestödet har i första hand fördelats till lantbruk i skärgården, där det största behovet finns för att kunna bo och verka som företagare.

Våra regionala mål för jämställd fördelning av stöden har delvis uppfyllts. Stöd till investeringar i andra verksamheter än jordbruk

har fördelats jämt mellan kvinnor och män, likaså startstöden till unga lantbrukare. Bland investeringarna inom jordbruk däremot gick endast 8 procent av stödbeloppet till kvinnors företag. Sett till hur många kvinnor som driver företag inom jordbruket i länet borde siffran vara högre. Här har vi en stor och viktig utmaning att jobba vidare med.

Sammantaget bedömer vi att programmets åtgärder ger nytta för länets lantbrukare och andra företagare, samtidigt som det bidrar till mål för såväl livsmedelsproduktionen som miljön och till förutsättningar för att bo på landsbygden. Men vi ska komma ihåg att det är människorna bakom företagen som står för den största delen av investeringarna, och självklart också för utvecklingen av sina företag och av landsbygden! ■

Projekt inom Leader

Det händer också mycket i de leaderområden som vi har i länet. För landsbygdsutveckling inom Leader finns bland annat medel från EU:s jordbruksfond för landsbygdsutveckling, med fokus på lokala utvecklingsinsatser. Ni kommer kunna läsa mer om vad som händer i några av länets leaderområden i kommande nummer av tidningen.

Läs om Hilariusgårdens nya investering på nästa sida!

Effektivare arbete och ökad djurvelfärd på Hilariusgården

Med hjälp av investeringsstöd från landsbygdsprogrammet har Fredrik Reinsson och Emma Igelström kunnat investera i en helt ny foderanläggning. Den nya foderanläggningen, med silo och spannmålskross, bidrar både till att effektivisera arbetet på gården och till att öka djurvelfärden för gårdens nötkreatur.

Text: Freja Engström Foto: Freja Engström

När jag svänger av landsvägen, in på Hilariusgårdens gårdsplan på Vaddö, möts jag av en idyll. I solen utanför mjölkkrummet håller mjölk bilen på att hämta den KRAV-certifierade mjölk som gårdens 130 gräsomvandlande kor producerat. Lösdriftsstallets långsida står öppen med utsikt över gröna hagar, röda stugor och skogsdungar. Några barn leder

en ponny till en hage och två behornade getter undersöker var de lättast kan ta sig ut ur hagen. Ut från mjölkbilens skugga kommer Fredrik med gårdens hund och båda välkomnar mig glatt.

DEN YNGRE GENERATIONEN TAR ÖVER

Fredrik Reinsson och Emma Igelström startade Hilariusgården AB vid årsskiftet 2016/2017 då de tog över driften från Fredriks föräldrar som valt att trappa ner.

– Jag är både snickare och fotograf och tanken var aldrig att ta över gården, säger Fredrik skrottande. Detta till trots har Fredrik sedan år 2000 delat på driften med sina föräldrar och är nu delägare i Hilariusgården AB med Emma, som tidigare har varit anställd på gården.

Familjerna Reinsson och Igelström bor visserligen grannar men Fredrik säger skämtsamt att det är mycket fördelaktigt att ha en

delägare som man inte delar samma umgängeskrets med. På så sätt finns det större möjlighet att kunna ta ut semester, menar han.

EN DEL AV ROSLAGSMJÖLK

Redan på 80-talet började Fredriks föräldrar med ekologisk produktion på gården. År 1995 levererades den första literen av ekologisk mjölk till mejeriet. Idag är Hilariusgården en del av Roslagsmjölk, dit fyra mjölkgårdar i Roslagen är anslutna. Mjölken skickas till ett litet mejeri på Åland för att edan säljas i butiker i Roslagen och Stockholmsregionen.

ÄLDRE UTRUSTNING BYTS UT

Idag produceras allt grovfoder till djuren på de egna åkrarna medan kraftfoder köps in från de närliggande gårdarna. För att lättare kunna hantera den inköpta spannmålen, samt för att kunna köpa in större mängder åt gången,

bestämde sig Fredrik och Emma för att byta ut den äldre utrustningen till en ny foderanläggning med silo och spannmålskross.

– Med hjälp av investeringsstödet från landsbygdsprogrammet kunde vi investera i den skinande anläggning som i augusti 2018 lyftes på plats. Utan stödet hade vi antagligen fått minska på utrustningsnivån eller skjuta på delar av investeringen, säger Fredrik. Betongplattan som silon står på är också förberedd för en spannmålstork när det är dags för nästa investering.

BÄTTRE EKONOMI, ARBETSSITUATION OCH FODERKVALITET

Den nya foderanläggningen har bidragit till en minskad spannmålskostnad eftersom större mängder foder kan tas emot åt gången. Anläggningen har också gjort foderhanteringen snabbare och lättare än då fodret kördes med traktor och skopa. Lagring i silon ger dessutom en högre kvalitet på fodret till korna och risken för kontaminering minskar. Det blir också lättare att med högre precision få en jämnare foderblanding, vilket i sin tur ökar djurhälsan.

I STÄNDIG FÖRÄNDRING

På Hilariusgården genomförs ständiga förändringar och förbättringar. Fredrik och hans föräldrar har redan tidigare dragit nytta av investeringsstödet för att kunna bygga ut ladugården. Det större utrymmet har gett möjlighet till att utöka antalet djurplatser och det har underlättat arbetet i ladugården. Utbyggnaden har även fört med sig att de inte behöver flytta djur i onödan.

Fredrik upplever att dagens mjölkkor bara blir större och större, vilket gör att de nuvarande båspallarna snart är för korta.

Fredrik och Emma har därför beslutat att korsa in mjölkrasen Jersey i sina rekryteringsdjur med målet att få lite mindre djur. Ett successivt byte till en mindre mjölkras kommer innebära att de kan hålla fler djur än idag och på så sätt upprätthålla dagens produktionsnivå.

FRAMÅTANDA PÅ GÅRDEN

Fredrik säger att projektet med Roslagsmjölk gör att de ser på

framtiden med spänning. De tror och vågar hoppas att de kan fortsätta med mjölkproduktion.

Ännu finns det lantbrukare som har viljan och modet att satsa i sina verksamheter trots de många utmaningar som exempelvis en tuff marknad eller extrema väderförhållanden för med sig. Jag fascinerar av den ständiga innovation som pågår på landsbygden och lämnar gården med en känsla av hopp. ■

Sommarfår tack vare betesförmedlingen

Tom Lindahl är markägare och Annelie Wallin är fårägare. Nu har de fått kontakt via Länsstyrelsens betesförmedling. Landsbygd i Centrum är med när de ses för att prata om möjligheterna att Annelies får ska kunna beta Toms hagar nästa sommar.

Text: Hanna Alfredius Foto: Hanna Alfredius

Redan när jag rullar in mot Toms gård i Grödinge märker jag att här är förberett för att hålla djur, för jag kör över både en och två fårister för att komma fram till bostadshuset. Runtomkring pågår renovering av flera ekonomibyggnader och hagarna har fått nya stängsel.

BETESFÖRMEDLINGEN PASSADE PERFEKT

Jag möts av Tom och sambon Marie tillsammans med deras livliga spaniel. Gården är en avstyckning från ett större gods, med vacker utsikt över beteshagarna och ner mot vattnet. Tom och Marie har

haft stället nästan på dagen två år när vi ses. Tom berättar om gårdens historia och deras pågående projekt.

– Vi har funderat ett tag på hur vi ska kunna ha djur här trots att vi inte bor här permanent än, berättar han.

– Vi funderade på att köpa in djur och ha bara över sommaren, men sen såg Marie en artikel om betesförmedlingen i Svenska Dagbladet och vi tänkte att det skulle passa oss perfekt! Vi skickade in vårt intresse och inom en vecka hade vi fått kontakt med Annelie, berättar Tom.

Kort därefter anländer Annelie Wallin till platsen och hälsar glatt

*Vi skickade in
vårt intresse och inom
en vecka hade vi fått
kontakt med Annelie*

på Tom och Marie. Hon berättar att hon har hållit på med får i ungefär 15 år. Det började när hon köpt en Bordercollie och ville börja valla med den.

Intresset för fåren växte med tiden och besättningen likaså. Idag har hon ungefär 85 tackor på gården som hon arrenderar i Trosa. De flesta är korsningsdjur av kötttras men hon har också några Leicesterfår och 33 avelstackor av Vit Dorper, en ursprungligen sydafrikansk ras som är ganska ovanlig i Sverige.

NÄR BESÄTTNINGEN VÄXER

På somrarna betar Annelies får på flera platser runt om i södra delen av länet, i samarbete med flera olika markägare.

– Många vill gärna ha får på sommaren, men tycker inte det är så kul att sköta allt jobb med djuren på vintern, säger Annelie och menar att båda parterna vinner på ett sådant upplägg.

– Med det nya arrendet fick jag tillgång till ett mycket större fårhus, berättar hon.

Hon tänker därför skala upp besättningen så att hon fyller fårhuset på vinterhalvåret och verksamheten blir då förhoppningsvis tillräckligt stor för att gå runt ekonomiskt. Men då behövs mer mark, både till bete och för foder. Betesförmedlingen kommer därför till användning igen.

– Jag kontaktade betesförmedlingen första gången förra året, under den besvärliga torkan. Jag behövde få tag i vall att slå för vinterfoder. Jag fick några träffar, men markerna var lite för små och det löste sig på annat sätt, berättar Annelie.

TILLSYN OCH VATTEN

Flera praktiska frågor måste avhandlas innan Tom och Annelie kan komma överens om att ingå ett samarbete, till exempel när djuren ska komma och hur tillsyn och vattentillgång ska lösas.

– På de andra betena där jag har fåren nu är det andra som tittar till dem. Själv åker jag såklart dit om

det hänt något eller det är dags att exempelvis byta fälla, berättar Annelie.

Tom och Marie funderar på hur de skulle kunna lösa det. Kanske en hyresgäst i ett av husen på gården skulle kunna hjälpa till med fåren. Eller kanske grannen skulle vilja ta sig an uppgiften.

– Det är en fråga som vi får lösa till nästa sommar, säger Tom.

Även sommarvatten behöver dras fram, och Annelie tipsar om olika sätt man kan gå tillväga för att lösa det smidigt.

– Sen tar jag med saltsten och mineraler, tillägger hon.

VEM BETAR VAR? OCH NÄR?

En annan viktig fråga att diskutera är hur många får som skulle kunna hållas på gården. Det finns totalt ungefär sju hektar. En hage är ett skogsbete där slyn börjar ta över, de andra hagarna är betesvall på åkermark.

– Jag brukar ha tidig lamning, i januari – februari. Efter 12 veckor vänjer jag av lammen, och sen kan de avvanda tackorna gå på naturbetesmarker. På skogsbetet

vore det bra att släppa en större grupp tidigt på säsongen för att effektivare bekämpa slyuppslagen. Där skulle till exempel vallningstackorna kunna gå eftersom de inte har några lamm. Lammen, som behöver mycket energirikt foder för sin tillväxt, får istället beta hemma på vallen, förklarar Annelie.

AVTAL INNAN BAGGEN SLÄPPS IN

När de kommit överens om det praktiska är det dags att skriva avtal. Annelie föreslår ett ettårigt avtal som förlängs automatiskt.

– För mig skulle det kännas tryggt att köra första året på försök och sedan stämma av om vi vill fortsätta samarbetet eller inte. Jag behöver ju göra min betesplanering redan på hösten när baggen släpps in till tackorna. Då kan jag uppskatta hur mycket djur jag kommer att ha nästa år, säger hon.

Tom och Annelie skakar hand innan jag lämnar dem ifred för att de i lugn och ro ska få diskutera vidare. Vi önskar dem ett lyckat samarbete framöver! ■

Så funkar betesförmedlingen

Länsstyrelsens betesförmedling är en satsning för att sammanföra djurägare som söker betesmarker eller vallar i Stockholms län med markägare som saknar betesdjur. Tjänsten är gratis att använda.

Djur- och markägare fyller i en enkät med personuppgifter och information om djur eller marker. Utifrån dessa uppgifter kan Länsstyrelsen föreslå samarbetspartners. Vi publicerar inga uppgifter, utan sköter själva matchningen och lämnar sedan kontaktuppgifter till djurägarna.

De som använder betesförmedlingen ansvarar själva för att komma överens om villkor för samarbetet och för att se till att lagar och regler, som till exempel tvärvillkoren, följs. Länsstyrelsen tar inte ansvar för markerna vi förmedlar eller betesdjurens skick.

Att betesmarker och slåtterängar sköts är viktigt för den biologiska mångfalden och landskapsbilden, men även kulturhistoriska värden går på sikt förlorade om hävden upphör. Om fler använder betesförmedlingen har vi även lättare att förebygga foderbrist vid till exempel sommartorka. Om fler betesmarker betas istället för vallar så kan mer vall skördas för vinterfoder, vilket också bygger upp foderförråden.

Är du i behov av mark till dina djur eller djur till din mark? Läs mer och fyll i formuläret på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Handslaget som förhoppningsvis är starten på ett gott samarbete

Livsmedelsstrategin för Stockholms län är klar!

Text: Sara Norman

Den 21 augusti lanserades Stockholms läns livsmedelsstrategi med festligheter på Tessinska Palatset. Över tvåhundra besökare kunde under kvällen ta del av smakprover av lokala produkter, panelsamtal och utställningsmingel i barockträdgården.

För att lansera livsmedelsstrategin bjöd landshövdingen in aktörer med olika roller i livsmedelssystemet till Tessinska Palatset.

Bland deltagarna fanns politiker, livsmedelsproducenter, tjänstemän från kommuner och region, fritidsodlare, food tech-företagare och

många andra engagerade i arbetet för ett hållbart livsmedelssystem.

– Vi är så glada över att gästerna gav strategin ett positivt mottagande och verkade ha en trevlig kväll, säger Karin Eksvård, samordnare för länsstyrelsens arbete med livsmedelsstrategin.

Att döma av ljudvolymen i trädgården var det full fart på diskussionerna.

– Nu fortsätter arbetet med att genomföra alla aktiviteter vi har på gång. Under hösten kommer en handlingsplan för genomförandet att lanseras, så håll utkik efter den, säger Karin Eksvård. ■

Foto: Per Frankelius

Magnus Börjesson från AgroÖst och Helena Stolt Olsson från Länsstyrelsen Östergötland med ett glatt grepp om den nya livsmedelsstrategin.

Foto: Marcis Bertilsson

I den vackra barockträdgården kunde besökarna mingla runt i en utställning om livsmedelsstrategins innehåll och mål, med inspirerande frågor och fakta som lockade till samtal om det hållbara livsmedelssystemet.

*Vi är så glada över
att gästerna gav strategin
ett positivt mottagande*

Foto: Per Frankelius

Regionråd Gustav Hemming, landshövding Sven-Erik Österberg och LRF Mälardalens ordförande Per Pettersson höll ett gemensamt invigningstal i trädgården. De presenterade de egna organisationernas uppdrag och lyfte samtidigt vikten av gemensam handling och samverkan mellan aktörerna i livsmedelskedjan.

Foto: Heidi Sjoberg

Tove Ellingsen, Region Stockholm, och Jonatan Fogel, Länsstyrelsen Stockholm, provsmakar några av kvällens läckerheter – smakprov på vad länet kan erbjuda i matväg nu och i framtiden. Menyn var komponerad av Jonatan Fogel tillsammans med Pontus Catering och bestod bland annat av "tartar på får, äpple och pepparrot serverad i salladsblad med rapsmajonnäs" och "lökkopp med morotskräm smaksatt med havtorn, toppad med rökt braxen".

Foto: Per Frankelius

Om Stockholms läns livsmedelsstrategi

Stockholms läns livsmedelsstrategi har tagits fram för att underlätta arbetet för ett stärkt och hållbart livsmedelssystem. Strategin tar avstamp i den nationella livsmedelsstrategin, men är anpassad efter länets förutsättningar. Bakom strategin står Länsstyrelsen, LRF Mälardalen och Region Stockholm.

Läs mer om vår livsmedelsstrategi på [Länsstyrelsens webbplats](https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/livsmedelsstrategi).

Foto: Sara Norman

Foto: Sara Norman

Besökarna kunde provsmaka och köpa produkter från lokala producenter och förädlare. Elin Rydström, lantbrukare på Lovö Prästgård, sålde ekologiska grönsaker, rotfrukter och mjölkprodukter.

Foto: Sara Norman

Under kvällen hölls två välbesökta panelsamtal, modererade av Jordbruksverkets generaldirektör Christina Nordin (till vänster). Mjölksproducenten Anette Gustawson från Billinge gård, Claes Göran Sylén (i blå skjorta) från ICA Flygfyr i Norrtälje och Magnus Börjesson från AgroÖst samtalade kring hur samverkan och gemensam handling kan leda oss mot lönsamma företag och ett hållbart livsmedelssystem.

Landskapet som affärsidé på Hökeriet

På Hökeriet förenas historia och modernt lantbruk. Bakom företaget står Lise Nilzen och den 10 september tog hon emot nyfikna till ett företagsbesök på temat natur- och kulturmiljövården i odlingslandskapet som affärsidé, som Länsstyrelsen bjöd in till.

Text: Karin Haglund Foto: Ylva Berry och Ola Rajab

En vacker sensommarkväll träffades elva personer på gården Granby, strax utanför Vallentuna, för att höra mer om den verksamhet som Lise Nelzén bedriver där. Hon beskriver sin verksamhet som butik, servering och mötesplats på ett modernt lantbruk i en historisk miljö.

Namnet Hökeriet kommer från ordet Hökare som är en äldre benämning för en detaljhandlare. Lise berättar att byggnaden där Hökeriet huserar tidigare varit en visthusbod, som rustats upp från grunden och inretts till kök, butik och servering. I butiken säljs bland annat nötkött, honung och rapsolja från den egna gården.

BJUDER IN TILL KO-KROKI

På hökeriet arrangeras aktiviteter året runt, som ko-kroki, sagostunder, guidade turer, middagar för bokade grupper och catering. Gården tar också emot skolklasser, från förskola till högskola, för att visa den historiska platsen och ett modernt lantbruk.

I företaget ingår, förutom Hökeriet, också Stoex. Det står för Stockholm Excursions, som erbjuder

guidade turer norr om Stockholm med fokus på områdets kultur och historia. Målgruppen är främst utländska turister som kan välja på turer med olika teman, som vikingar eller svensk historia. Turisterna plockas upp på sitt hotell i Stockholm och på vissa turer utgör Granby ett av stoppen. Där får de till exempel se Granbyhällen, en runristning från slutet av 1000-talet som ligger nära Hökeriet och en husgrund från ett stort vikingatida långhus.

Lise guidar oftast inte själv, utan anlitar erfarna guider. Marknadsföringen gör hon genom ett flertal internationella bokningssidor, ett arbete som kräver mycket tid och administration.

– Det är mötet med människor och den respons jag får som gör att jag orkar fortsätta, berättar Lise.

ATTRAKTIVT BETESLANDSKAP

Lise berättade för deltagarna om sina erfarenheter av att driva verksamhet på landsbygden. Sedan fortsatte gruppen till hagen där Granbyhällen ligger. Där berättade Lise berättade om hållristningen, som är den största i sitt slag i Sverige. Ylva Berry som är betessamordnare på Länsstyrelsen berättade om landskapet och gav tips och råd kring hur man underhåller och skapar ett attraktivt beteslandskap.

Avslutningsvis besöktes hantverkstorpets Granbylund, Vallentunas äldsta torp. Här visade Lise gamla bilder på huset och gamla föremål de hittat i torpet och Hökeriet. Hon visade också den grönsaksodling där torparna odlade fram till 50-talet, som i år har återupptagits. ■

Goda råd

från ett rådgivningsbesök i en trädgårdsodling

Goda råd är till god hjälp för att utveckla en verksamhet. Kostnadsfri rådgivning inom ekologisk produktion erbjuds i många län. Här får vi följa med på ett rådgivningsbesök hos en blivande ekologisk grönsaksodlare i Södermanland.

Text och foto: Jenny Askenfelt, Länsstyrelsen i Södermanland.. Artikeln är ursprungligen publicerad i Aktiv Landsbygd, utgiven av Länsstyrelsen i Södermanland

RUNDVANDRING

Sensommaren 2015 köpte Peter Rogmark med familj en gård utanför Tystberga i Södermanland. I år tar han examen från trädgårdsutbildningen på Skillebyholm i Järna och hans plan är att succesivt bygga upp en KRAV-märkt trädgårdsodling.

Idag får Peter sitt andra besök av rådgivaren Wijnand Koker på Agrodynamik AB. Besöket börjar med en rundvandring. Sedan Wijnand var här sist har det hänt mycket; Peter har byggt ett tunnelväxthus, dikat ur och

fällt skog som tidigare skuggade odlingsplatsen. Han har nu börjat med att stängla in den yta som ska odlas upp den här säsongen.

Det finns planer på att så in en större yta med gröngödsling, men Wijnand avråder från detta eftersom jorden fortfarande innehåller en hel del kvickrot. Han föreslår istället en svartträda där marken harvas minst var fjortonde dag för att sedan sås in med oljerättika i slutet av augusti.

Under vandringen mäts också packningsgraden med en penetrometer, ett instrument

som sticks ner i marken och mäter motståndet. Vidare diskuteras vattenavrinning, eventuell dränering och framtida vattenförsörjning om odlingarna ska utökas. Wijnand ger rådet att rationalisera så mycket som möjligt, det är ofta de små återkommande arbetsuppgifterna som sammanlagt blir för mycket.

CERTIFIERING, GÖDSEL OCH GÅRDSSTÖD

Efter rundvandringen går de in och sätter sig för ett samtal. En fråga Peter skickat innan var när det är dags att certifiera sig, vad

kostar det och när börjar den gälla? Gödsel är en annan fråga som avhandlas. Finns det planer på att skaffa egna djur? Enbart animalisk gödsel har svårt att ge en långsiktigt balanserad näring och gröngödsling behövs för att få kväve plus struktur i jorden, samtidigt som man undviker överskottet av fosfor som återkommande givor gödsel kan ge. En fosforstrategi diskuteras. En del av samtalet handlar också om förutsättningarna för att få gårdsstöd.

Besöket avslutas med att tillsammans gå igenom rådgivningsbrevet från förra besöket. Vad har hänt sen sist och återstår det några frågor?

HELA SIN KUNSKAP

– Wijnand är ju upphandlad inom en viss åtgärd, men det han faktiskt gör är att delge mig av hela sin kunskap, och är det som i realiteten blir det som jag får. Det här besöket skulle ju handla om hur jag ska gå tillväga för att bli KRAV-godkänd, men det var

ju ganska snabbt avklarat. Det är så mycket att förhålla sig till och det är så mycket kunskap som är snårig att få. En handledare och konsult i ens verksamhet är ju värt jättemycket. På min utbildning lär jag mig ju inte allt jag behöver för att genomföra detta, visst får jag odlingskunskaper och annat grundläggande, men det är långt ifrån att göra det i praktiken. Det är fantastiskt att få en så pass erfaren konsult som kan hjälpa mig, konstaterar Peter.

RIKARE GASTRONOMISK KULTUR

Peter funderar på vad som behövs för att trädgårdsodlingen ska öka i Södermanland?

– Jag kan tänka mig att det har att göra med en symbios mellan konsumenter och producenter. Kockar gör ju vissa saker trendiga, som vikten av lokalproducerad mat, då blir även producenter intresserade av att verka på lokala marknader. Men det börjar gå från att vara trendigt till att vara något

som har ett mer långsiktigt värde. Från möjliga nya odlares sida tror jag det behövs fler positiva exempel på lyckade företag för att folk som läser trädgårdsmästarutbildning ska välja att starta upp ett trädgårdsodlingsföretag.

Jag tror att det kommer en ny våg av odlare nu, där man går ner på en väldigt intensiv odling i mindre skala, och säljer lokalt, och det tror jag man kommer se mer av. Jag vill sälja på det sättet och runtom i Sverige finns det några sådana initiativ.

– Gastronomisk kultur i Sverige har ju lyfts mycket på senare tid, men det behövs fortfarande en liten renässans där. Om man får till ett samarbete mellan krögare och odlare samt privatkunder som handlar direkt från odlare och blir lite utbildade i allt som man kan äta och få tag på så kan vi få till en rikare gastronomisk kultur på sikt, och det är något att vara stolt över, avslutar Peter. ■

Vill du få rådgivning?

Funderar du på att starta, lägga om eller utöka befintlig ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker och potatis?

Landsbygdsprogrammet erbjuder kostnadsfri rådgivning! Rådgivarna är Wijnand Koker, Kirsten Jensen, respektive HS Konsult.

Målgruppen för rådgivningen är lantbrukare och trädgårdsföretagare som planerar eller redan bedriver yrkesmässig ekologisk odling.

Anmäl ditt intresse till Åsa Pettersson, asa.pettersson@lansstyrelsen.se, 010-223 15 16.

När kommer PENGARNA?

Text: Mirjam Nestor Foto: Ylva Berry

UTBETALNING AV ÅRETS STÖD

För miljöersättningar, kompensationsstöd och ersättningar för ekologisk produktion kommer delutbetalningar med 75 % av det beräknade stödbeloppet för 2019 att påbörjas i oktober. I december börjar slututbetalningar för stöden att betalas ut.

För direktstöden görs inga delutbetalningar. Gårdsstödet, förgröningsstödet, nötkreaturstödet och stödet till unga jordbrukare börjar betalas ut i december.

VARFÖR DRÖJER VISSA UTBETALNINGAR?

Parallellt med årets handläggning jobbar vi med åtaganden och slututbetalningar för stödåren 2016–2018. Dessa utbetalningar sker

löpande, allteftersom vi blir färdiga med ärenden.

Att många fortfarande väntar på utbetalning av ersättningar som söktes för flera år sedan beror på IT-systemet för handläggning. När det nya IT-systemet sjösattes 2015 saknades många viktiga funktioner för att hantera åtaganden, kontroller och utbetalningar. Under åren har funktioner driftsatts succesivt, eller ersatts med mer manuell hantering. I höst kommer ytterligare funktioner och det kommer då att vara möjligt att handlägga de flesta stöd fullt ut.

Dock återstår mycket arbete och det tar tid att komma ikapp. Störst antal återstående ärenden finns i miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar. Vi jobbar så snabbt vi kan och tackar för det enorma tålamod som ni stödsökare visar. ■

Fältkontroller 2019

Vår fältpersonal jobbar intensivt för att hinna klart de arealbaserade kontrollerna före den 31 oktober. Det är även sista dagen då du ska ha utfört någon giltig aktivitet på samtliga jordbruksskiften, enligt gårdsstödsreglerna.

Text: Johannes Tykesson

ÅTGÄRDA DET SOM ÄR MÖJLIGT

Därefter görs efterkontroller för att följa upp eventuella brister som upptäckts tidigare under säsongen. Du som haft ett fältbesök av Länsstyrelsen behöver alltså vara uppmärksam på de avvikelser som noterats i kontrollresultatet. Åtgärda det som är möjligt för att

undvika avdrag på stöden. Ring kontrollanten om du har frågor eller om kontrollbrevet är otydliga.

Djurkontroller och tvärvillkorskontroller görs under hela året. I samband med dessa kontroller träffar du oftast kontrollanten och kan få vägledning om vad som behöver åtgärdas eller kompletteras.

KOLL PÅ DOKUMENTATIONEN

Vi upplever att det ganska ofta saknas dokumentation vid kontroll. Säkerställ att den dokumentation som krävs för att uppfylla villkoren finns. Det gäller särskilt vid tvärvillkors- och djurkontroller samt vid kontroller av ekologisk produktion och djurvelfärd. ■

Felaktigt kontrollresultat?

Anser du att kontrollresultatet är felaktigt? Inkom med skriftliga synpunkter till Länsstyrelsen. Du har även möjlighet att överklaga kommande utbetalningsbeslut, men att inkomma med synpunkter är ett snabbare sätt att eventuellt korrigera resultatet.

Viktiga datum för SAM i höst

10 oktober får du som tidigast bryta...

...skyddszonen det sista året i åtagandet om du har ett åtagande för skyddszoner.

...fånggrödorna vallgräs, vallgräs i blandning med vallbaljväxter, vitsenap, oljerättika eller rättika om du har ett åtagande för minskat kväveläckage.

31 oktober ska du som senast ha...

...skött din jordbruksmark enligt reglerna för gårdsstödet

...skördat eller låtit beta dina grovfodergrödor, betesmarker och slåtterängar om du har sökt kompensationsstöd

...skördat eller låtit beta vallen om du har sökt stöd för vallodling

...slagit och fört bort skörden eller låtit beta marken om du har ett åtagande för betesmarker och slåtterängar

1 november...

...får du som tidigast bryta insådden om du sätt in vallfrö i en huvudgröda eller mellangröda som en ekologisk fokusareal.

...är sista dagen att göra foderinventering, låta göra foderanalys och beräkna foderstater om du har sökt ett åtagande för extra djuromsorg för får.

...är sista dagen för att ha gjort minst två foderanalyser av foder, vatten eller strömaterial om du har sökt ett ettårigt åtagande för extra djuromsorg för sугor.

Finns det pengar kvar att söka i Landsbygdsprogrammet?

Att vi befinner oss i slutet av programperioden innebär att vi nu har fattat beslut för en stor del av länets tilldelade budget för företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar. Här berättar vi om vilka åtgärder det finns pengar kvar att söka och ger några råd inför ansökan om utbetalning.

Text: Karin Haglund Foto ovan: Cathrine Carlsson

Som du kunnat läsa i detta nummer av Landsbygd i Centrum tilldelades Stockholms län ca 356 miljoner kronor av den nationella budgeten för landsbygdsprogrammet. Vi har nu fattat beslut för en stor del av dessa pengar och vi har redan betalat ut totalt 194 miljoner kronor i stöd.

PENGAR KVAR ATT SÖKA

Inom åtgärderna nedan finns det pengar kvar att söka, men eftersom pengarna kan ta slut snabbt vill vi gärna att ni kontaktar oss innan ni skickar in en ansökan.

- Du som är under 40 år och vill starta eller ta över ett jordbruks- eller trädgårdsföretag kan ansökan om startstöd.

- Projektstöd för att bevara och utveckla natur- och kulturmiljöer samt för investeringar i hembygdsgårdar.

- Inom miljöinvesteringar finns det pengar kvar att söka för stöd till att anlägga vårmarker och dammar, till att genomföra investeringar för förbättrad vattenkvalitet samt för att anlägga tvåstegsdiken.

ATT TÄNKA PÅ NÄR DU ANSÖKER OM UTBETALNING

För många av er som har beviljats stöd återstår arbetet med att ansöka om utbetalning. Innan du skickar in din ansökan om utbetalning är det viktigt att du läser igenom ditt beslut om stöd med eventuella bilagor. I ditt beslut framgår de villkor som gäller för det stöd du beviljats och ditt slutdatum, som är det sista datumet som du ska skicka in din ansökan om slututbetalning. Ditt slutdatum är viktigt att komma ihåg, eftersom en försent inkommen ansökan om slututbetalning medför avdrag. På Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se, finns mer information om hur du ansöker om utbetalning i Jordbruksverkets e-tjänst och checklistor som kan vara användbara för att kontrollera så att du inte har glömt något. Har du frågor om att ansöka om utbetalning är du också välkommen kontakta oss på enheten för landsbygdsutveckling! ■

Snart behöver utegångsdjuren ligghall

När sommaren är slut och kallare temperaturer är på väg är det hög tid att se över tillgången till ligghallar för dina utegångsdjur. Det finns nämligen ett lagkrav på att djur som hålls ute under den kalla årstiden ska ha tillgång till ligghall eller annat stall.

Text: Lisa Pettersson Foto: Mostphotos

Ligghallen eller stallet ska ge skydd mot väder och vind. Varje djur ska erbjudas en torr och ren liggplats, så det är inte tillåtet att låta flera grupper turas om att ha tillgång till det.

Det är bara djur som är lämpade för att vara ute under den kalla årstiden som får vara utegångsdjur. Ligghallskravet gäller för nötkreatur, får och getter som

vistas utomhus tolv timmar eller mer varje dygn samt hästar som vistas ute sexton timmar eller mer. Djurhållare som beviljats undantag från ligghallskravet av Jordbruksverket eller som är med i kontrollprogrammet för utegångsdjur behöver inte ha ligghall till sina djur.

NÄR INFALLER DEN KALLA ÅRSTIDEN?

Den kalla årstiden anses infalla när medeltemperaturen är under fem grader i mer än fem dygn i sträck. Det är alltså vädret som styr när kravet på ligghall gäller, inte några speciella datum. ■

Krav på ligghallen

Ligghallen eller stallet bör ha minst tre väggar som är täta upp till mankhöjd. Det ska också finnas ventilationsöppningar som ger tillfredsställande luftutbyte och motverkar kondens i taket.

LRF Omsorg – för lantbrukare som behöver hjälp

Vad gör man som lantbrukare om man hamnat i en svår situation som man inte reder ut på egen hand? Vart vänder man sig om en anhörig, bekant eller granne råkat ut för något och behöver hjälp med sitt lantbruk? Då finns Lantbrukarnas Riksförbunds omsorgsgrupp.

Text: Janina Mattsson Lindgren

– Vi har lyckats placera om djur, ingjutit hopp i människor med dålig ekonomi, hjälpt lantbrukare med kontakter till ekonomisk och juridisk rådgivning med mera, säger Per Pettersson, ordförande för LRF Mälardalen.

Omsorgsgruppen består av frivilliga medlemmar som är beredda att ställa upp som mentalt och praktiskt stöd för lantbrukare. Kompetensen hos medlemmarna är bred och kontaktnätet stort. Omsorgsgruppen sätter alltid människan i första rummet men hjälper även till praktiskt om exempelvis djur behöver tas om hand.

Kontakten med lantbrukaren sker i största förtrolighet.

– Om det exempelvis rör sig om en gård där det hålls djur måste djuren självklart hanteras enligt lagstiftningen, men omsorgsgruppen är absolut ingen myndighet, säger Per Pettersson.

– Vi rapporterar inte till Länsstyrelsen och gör aldrig någonting som lantbrukaren inte själv vill, poängterar han.

Lantbrukare kan alltid kontakta omsorgsgruppen. Blir omsorgsgruppen inkallad i tidigt skede finns stora chanser att avhjälpa en situation innan den bli riktigt allvarlig.

– Har du blivit sjuk, eller av annan anledning inte orkar med din situation så finns omsorgs-

gruppen där helt kostnadsfritt. Efter att kontakten är etablerad så görs en bedömning av situationen och vilka insatser som eventuellt behövs, utifrån dina behov, förklarar Per Pettersson. ■

Kontakta LRF:s omsorgsgrupp

Lars Gillberg är kontaktperson för omsorgsgruppen i Stockholms län. Lars nås på telefon 076-847 3811 eller e-post bjorksattra@gmail.com.

Läs mer om LRF Omsorg i region Mälardalen på [LRF:s webbplats](https://lrf.se/webbplats).

Kvarkavaccin – en sanning till 2020?

Kvarka är en mycket smittsam hästsjukdom som kan orsaka drabbade hästar stort lidande. Idag finns inget säkert och effektivt vaccin, men forskningen har gjort stora framsteg. Om allt går vägen finns ett nytt kvarkavaccin på marknaden i slutet av nästa år.

Text: Astrid Almkvist Foto: Mostphotos

– I slutet av 2020 hoppas vi kunna lansera kvarkavaccinet på marknaden, säger professor Jan-Ingmar Flock, forskningschef på det svenska företaget Intervacc.

Det nya vaccinet har genomgått kliniska prövningar och säkerhetsstudier med goda resultat. Det är säkert och det fungerar. Det som återstår nu är att visa att vaccinet kan produceras i tillräckligt stor skala. När det är klart ska en registreringsansökan för vaccinet lämnas in till europeiska läkemedelsmyndigheten, vilket är det sista steget innan vaccinet kan tas i bruk. När vaccinet är registrerat kommer det finnas tillgängligt inom EU.

– Det bör inte vara några problem i den här processen när alla tidigare tester gått bra, men handläggningen brukar ändå ta cirka ett år, berättar Jan-Ingmar Flock.

MÅNGA ÅRS FORSKNING

Det har under en längre tid pågått forskning via Karolinska Institutet och SLU för att ta fram vacciner med en ny innovativ teknologi. Jan-Ingmar Flock har varit delaktig och för cirka 15 år sedan var han med och startade företaget Intervacc där vidareutvecklingen möjliggjort att man nu lyckats framställa ett säkert och effektivt kvarkavaccin.

Tidigare vaccin mot kvarka har kunnat ge allvarliga biverkningar och har därför inte använts i Sverige. Dessa vacciner har innehållit försvagade eller avdödade mikroorganismer. Det nya vaccinet innehåller inget levande material utan består istället av lösliga rekombinanta proteiner. Resultatet är ett väl tolererat modernt vaccin.

SNABBT SKYDD

Skyddet efter vaccination inställer sig snabbt. Efter två grundvaccinationer rekommenderas man att återvaccinera regelbundet för att ge hästarna fullgott skydd. Det kan likställas med rekommendationerna av vaccin mot hästinfluensa. Man kan även vaccinera inför en särskilt riskfylld situation.

Biverkningarna blir även mildare än med tidigare vaccin, vilket Jan-Ingmar är särskilt nöjd över.

– Hästarna kan få lätt temperaturhöjning dagen efter, som efter vilket vaccin som helst, men i övrigt har vi inte sett några biverkningar, förklarar han. ■

Kvarka

Hästsjukdom som orsakas av bakterien *Streptococcus Equi*.

Klassisk symptombild är hög feber, näsflöde och svullna lymfknotor med bölder som kan spricka upp mellan ganasscherna. Sjukdomen är ofta långvarig och kan orsaka drabbade hästar stort lidande.

Sjukdomen är mycket smittsam och smittar via direkt eller indirekt kontakt. Bakterien utsöndras via nosen och även hästar som inte längre har symptom kan utsöndra bakterien. Det finns även så kallade tysta smittbärare som inte visat några symptom men som ändå bär på smittan och därmed kan smitta andra hästar.

Varje år rapporteras cirka 75 stall i Sverige ha utbrott med konstaterad kvarka. Dessa stall kan då behöva isoleras under en längre tid, vilket kan ge stora ekonomiska problem för verksamheten.

Källa: SVA

ÖKA DIN KUNSKAP!

Länsstyrelsen har flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i kalendern på [startsidan på Länsstyrelsens webbplats](#).

Där hittar du också information om den rådgivning som finns upphandlad inom respektive område.

Projektet Smakrik och blomstrande besöksnäring

Smakrik och blomstrande besöksnäring är ett projekt som erbjuder kunskap och inspiration för dig som är företagare inom besöksnäringen. Vi har pratat med projektledaren, Kerstin Bjäresten Osmark.

Text: Karin Haglund Bild för annonserna: Mostphotos

Projektet Smakrik och blomstrande besöksnäring har pågått sedan 2016 och riktar sig till besöksföretag på landsbygden i Västmanlands, Uppsala, Stockholms, Södermanlands och Örebro län. Målet med projektet är att bidra till ökad lönsamhet för landsbygdsföretagen genom ökad försäljning och kvalitet.

Genom projektet anordnas rådgivning, kurser och företagsbesök för landsbygdsföretagare som har någon form av besöksverksamhet. Det kan bland annat vara företag som har gårdsbutik, restaurang, café, boende eller någon form av upplevelseverksamhet på gården.

– Det kan också vara ett lantbruksföretag som har eller vill utveckla sitt företag med någon typ av

besöksverksamhet, och på så sätt få ett till ben att stå på, förklarar Kerstin.

Landsbygdsföretagare från alla fem länen har möjlighet att ta del av den subventionerade rådgivning som erbjuds inom projektet och är välkomna på projektets aktiviteter. De kurser och företagsbesök som anordnas inom projektet har olika teman, och ger deltagarna både nya kunskaper och kontakter.

– Förutom att lära sig något nytt uppskattar deltagarna att träffa andra företagare i samma situation. Det handlar bland annat om att kunna utbyta erfarenheter och inspireras av varandras verksamheter, berättar Kerstin.

Under hösten finns ett flertal aktiviteter planerade inom projektet, bland annat en kombinerad utbildning och rådgivning inom ämnet Storytelling.

– Att arbeta med Storytelling är ganska nytt, men det är väldigt intressant när man har fått upp ögonen för konceptet, säger Kerstin.

Denna rådgivningsträff kommer att hållas vid

två tillfällen under hösten, ett på Åsa Folkhögskola i Sköldinge och ett i Uppsala län. Under förmiddagen hålls ett kurspass om Storytelling följt av en eftermiddag där deltagarna både får grupp- och individuell rådgivning kopplad till deras egen verksamhet.

– Vi anordnade tidigare i år en kurs om storytelling utanför Örebro, en kurs som var väldigt uppskattad bland deltagarna, berättar Kerstin.

Mycket av innehållet i projektet kan anpassas efter vad företagen efterfrågar.

– Den som har idéer eller förslag på aktiviteter får därför jättegärna kontakta mig, avslutar Kerstin. ■

Aktiviteter inom projektet

Inspirationsmatlagning med Maria Masoomi

Lär dig laga till en färgsprakande klimatsmart och nyttig buffé på bland annat höstens alla primörer och får nya idéer av Maria Masoomi som är kock, matkreatör, dietist och internationellt prisbelönad kokboksförfattare.

Plats: Ekebyskolan, Uppsala

Tid: 22 oktober, kl. 9.30 - 16.00

Sista anmälningdag: 8 oktober

Storytelling och rådgivning med Kistone

Omsätt dina berättelser, visioner, strategier och idéer till konkreta, lönsamma upplevelser. Välkommen till en dag där företaget Kistone hjälper dig att utveckla ditt företag med Storytelling. Dagen börjar med en genomgång av teorin för Storytelling under ett kurspass. På eftermiddagen har vi grupprådgivning och enskild rådgivning med varje företag.

Plats: Åsa Folkhögskola, Sköldinge

Tid: 5 november, kl. 9.00 - 18.00

Sista anmälningdag: 15 oktober

Plats: Uppsala län

Tid: 27 november, kl. 9.00 - 18.00

Sista anmälningdag: 27 oktober

Projektet Smakrik och blomstrande besöksnäring är ett samarbete mellan Mälardalslänen som erbjuder rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms län. Du kan du få rådgivning anpassad efter just ditt företag inom följande ämnesområden:

- › Bevara och utveckla en historisk trädgård
- › Trädgårdsdesign
- › Matlagning för att höja matupplevelsen
- › Marknadsföring på webben och i sociala medier
- › Storytelling
- › Sälj mer i din gårdsbutik
- › Tillgänglig besöksverksamhet

Du kan få rådgivning både enskilt och i en mindre grupp. Du betalar 30 procent av den totala rådgivningskostnaden, resterande 70 procent finansieras genom landsbygdsprogrammet.

Du kan läsa mer samt hitta aktuella rådgivare och aktiviteter på [projektets webbplats](#).

Du kan också kontakta Kerstin Bjäresten Osmark, Länsstyrelsen Västmanland, 010-224 94 11 eller kerstin.bjaersten.osmark@lansstyrelsen.se.

Företagsbesök på Lindeborgs Eco Retreat, tema digital marknadsföring

Välkommen på en spännande dag där Julia Lindeborg berättar om Lindeborgs Eco Retreat.

Temat för dagen är digital marknadsföring som Lindeborgs lyckats framgångsrikt med och har stor erfarenhet av från olika verksamheter. Medverkar under dagen gör även Henrik Johansson, digital koordinator på STUA.

Lindeborgs Eco Retreat ligger vackert belägen vid vägs ände invid sjö och skog utanför Nyköping. I centrum på gården står Ekoladan, en hundra år gammal lada som renoverats med hållbara och naturliga material och en genomgående designidé. Här finns en konferens- och yogalokal med milsvid utsikt över Hallbosjön med möjlighet att varva ned i en ostörd, vacker och hållbar miljö.

Plats: Lindeborgs Eco Retreat, Vrena, Södermanland

Tid: 19 november, kl. 9.15 - 16.00

Sista anmälningdag: 3 november

Aktiviteten annonseras snart i kalendern på [startsidan på Länsstyrelsen i Södermanlands webbplats](#).

Foder till ekologiska värphöns

Välkommen på fortbildningsdag där vi kommer att diskutera allt som har med ekohönan och foder att göra! Helena Wall, professor på SLU, föreläser om näringsbehov, optimering och foderråvaror. Veterinär Bodil Wahlgren, Svenska Ägg, pratar om foderstörningar och djurvelfärd. Åsa Odelros redogör för lagkrav vid egen fodertillverkning samt ny EU-förordning för ekologisk produktion. Vi avslutar dagen med att titta på hur Berga Gård har planerat egen fodertillverkning samt utevistelsen för gårdens ekologiska höns.

Plats: Berga Skafferig, Berga Gård, Fjögsta, Örebro län
Tid: 8 oktober 2019, kl. 9.00 - 16.00
Sista anmälningsdag: 30 september 2019
Kostnad: Kostnadsfri, men lunch och fika för 120 kr

Starta småskalig ekologisk äggproduktion

Du som funderar på att starta småskalig ekologisk äggproduktion får veta mer om stegen du behöver ta för att verksamheten ska bli bra, som hönans krav på uppfödning, utfodring, skötsel och byggnader, sjukdomar och smittskydd, regler, dagsläget för ekologisk äggproduktion och var marknaden finns för ägg. Vi besöker även Tustrups Gård & Ägg, där man arbetar med mobila hönsbussar. Åsa Odelros, föreläsare och rådgivare inom ekologisk fjäderfäproduktion, medverkar under dagen. Målgruppen är landsbygdsföretagare som planerar för eller redan bedriver ekologisk produktion.

Plats: Jäder Fridhem 1, Eskilstuna, Södermanland
Tid: 15 okt, kl. 9.00–16.00
Sista anmälningsdag: 7 okt
Kostnad: Kostnadsfri, men kaffe och lunch kostar 200 kronor

Rådgivning för producenter av ekologisk fjäderfä

Rådgivningen gäller i första hand producenter som vill nystarta, lägga om till, eller utöka befintlig ekologisk yrkesmässig produktion av fjäderfä. Dessa prioriteras för rådgivningar med eget gårdsbesök, men det finns viss möjlighet till rådgivning för befintliga producenter i form av telefonrådgivning eller grupprådgivning.

Kontakta Åsa Odelros, ekologisk rådgivare på fjäderfä, på asa@odelros.se eller 070–697 66 11

Rådgivning och kurser inom ekologisk produktion

Vill du gå över till ekologisk produktion eller producerar du redan ekologiskt men behöver utveckling och stöd för att komma vidare? Har du behov av rådgivning för att starta, lägga om eller utöka befintlig produktion?

Vi erbjuder rådgivning inom ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker och potatis. Målgruppen för rådgivningen är lantbrukare och trädgårdsföretagare som planerar eller redan bedriver yrkesmässig ekologisk odling.

Under hösten 2019 upphandlar vi även konsulter för rådgivning inom växtodling och husdjur.

Skicka gärna in en intresseanmälan för rådgivning eller den kursverksamhet som du skulle vilja ta del av.

Kontakta Åsa Pettersson på asa.pettersson@lansstyrelsen.se eller 010-223 15 16.

Rådgivning inom Greppa Näringen

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill kan dessutom anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på www.greppa.nu. Som IT-medlem får du tillgång till mycket information och bra tips.

Läs mer om rådgivningen på Greppa Näringens webbplats, Lansstyrelsens webbplats, eller kontakta Cecilia Norén, 010-2231484 eller cecilia.noren@lansstyrelsen.se

Rådgivning om ängs- och betesmark

Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning till dig som går i restaureringstankar eller som vill lära dig hur skötseln av din betesmark eller slåtteräng kan bli bättre. Var finns värdena? Hur ska man börja? Vad ska vara kvar och vad ska tas bort?

Fyll i [en intresseanmälan på vår webbplats](#) så hör vi av oss! Du kan även höra av dig till betessamordnare Ylva Berry, 010-223 12 43, ylva.berry@lansstyrelsen.se.

Studieresor om får

Länsstyrelserna i Mälardalen-Hjälmarregionen har anordnat en serie med färkurser som nu avslutas med en studieresa i varje län med olika teman kopplade till får.

Läs mer och anmäl dig i kalendern på respektive länsstyrelses webbplats, cirka en månad innan kurstillfället.

Kontakta Åsa Pettersson på asa.pettersson@lansstyrelsen.se eller 010–223 15 16 om du har frågor.

Varje resa kostar 500 kronor exklusive moms som faktureras i efterhand. Projektet finansieras delvis genom landsbygdsprogrammet. Med projektet vill vi stimulera till ökad kunskap hos färgare och främja en god djurvelfärd hos en betydelsefull grupp av betesdjur.

Stor besättning och fårbyggnader

Följ med på färresa i Södermanlands län. Kärrbo Prästgård är en levande gård som strävar efter hållbar utveckling. De odlar grönsaker utan kemikalier och konstgödsel och har en gårdsbutik för gårdens produkter. Gården har ett nytt och ett gammalt fårstall där vi tittar på hur de olika byggnaderna fungerar i praktiken. Norrby Gård i Kungsör är en modern fårgård med cirka 900 tackor. Här kombineras en intensiv lammproduktion med en extensiv naturvård, dessutom säljs livdjur av raserna Dorset, Texel och Suffolk.

Plats: Kärrbo Prästgård i Västerås och Norrby Gård i Kungsör i Södermanlands län
Tid: 3 oktober 2019, kl. 9.00 - 16.00
Sista anmälningsdag: 26 september 2019

Ull, ekofår och gårdsbutik

Besök en ekogård med gårdsbutik och en ny fårras som satsar på skinn, ull och kött, samt besök på ett företag med karderier och butik som tar emot ull.

Plats: Sjökarrets Ekogård i Almunge och Åddebo Ull i Hållnäs i Uppsala län. Samling i Uppsala.
Tid: 9 oktober 2019, kl. 9.00 - 16.00
Sista anmälningsdag: 30 september 2019

Förädling av ull och skinn

Tre besök där vi bland annat tittar på byggnader, olika inriktningar av lammproduktion och vidareförädling av ull och skinn.

Plats: Bengstorp, Luckebo och Östra Granhammar. Samling på Aspholmen i Örebro.
Tid: 8 november, kl. 8.00 - 16.30
Sista anmälningsdag: 1 november 2019

Elitlamm och rovdjurstängsel

Besök på Stjärnbäckens gård i Möklinta, en ekologisk gård med gotlandsfår där vi pratar om elitlamm i avel och produktion, samt på Grimsö Viltskadecenter där vi lär oss om rovdjur och rovdjursavvisande stängsel.

Plats: Bussen utgår från Brunnby gård i Enköping, Uppsala län
Tid: 13 november, start kl. 9.00
Sista anmälningsdag: 4 november.
Aktiviteten annonseras snart i kalendern på [startsidan på Länsstyrelsen i Uppsala läns webbplats](#).

Frågor eller önskemål?

Ring Länsstyrelsens växel på 010–223 10 00 och be att få prata med oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden!

Grön infrastruktur

– för människor, växter och djur

Nu har Länsstyrelsen publicerat sin handlingsplan för Grön Infrastruktur.

Text: Hanna Williamsson

Den gröna infrastrukturen är det nätverk av natur som bidrar till ekosystemtjänster som är viktiga för människor och till fungerande livsmiljöer för växter och djur, både i vatten och på land.

I handlingsplanen ges förslag på åtgärder för att utveckla och tillgodose den gröna infrastrukturen i nio insatsområden. Handlingsplanen ska bidra till att utveckla det miljöarbete som länets kommuner och andra aktörer gör idag för ett långsiktigt hållbart samhälle. En nulägesbeskrivning och en kartportal har tagits fram som underlag och verktyg i det arbetet.

Grön Infrastruktur i Stockholms län – bakgrund och tillstånd 2019....

... beskriver hur länets gröna infrastruktur ser ut idag – och varför den ser ut som den gör. Rapporten sammanfattar de regionala förutsättningarna för biologisk mångfald och ekosystemtjänster i olika miljöer. Den redovisar också en analys av hot och utmaningar för en fungerande grön infrastruktur. Du hittar rapporten på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Handlingsplanen för grön infrastruktur...

...är tänkt som ett underlag för planering och samverkan. Den visar på behov som finns för att uppnå nationella och internationella åtaganden som miljömål, mål för friluftslivspolitiken och för att utveckla ett hållbart samhälle. Du hittar handlingsplanen på [Länsstyrelsens webbplats](#).

